

AZ ELMÚLT 25 ÉV FŐBB NÖVÉNYI SZÖVETLENYÉSZTÉSI KUTATÁSAI AZ ELTE NÖVÉNYSZERVEZETTANI TANSZÉKÉN

Preininger Éva (ELTE Növénysservezettani Tanszék
és NAIK Gyümölcstermesztési Kutatóintézet)

1. GYÓGYNÖVÉNY SZÖVETTENYÉSZTÉS

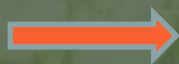
Hatóanyag termelés növényi sejtekkel

Növényi sejtgyár

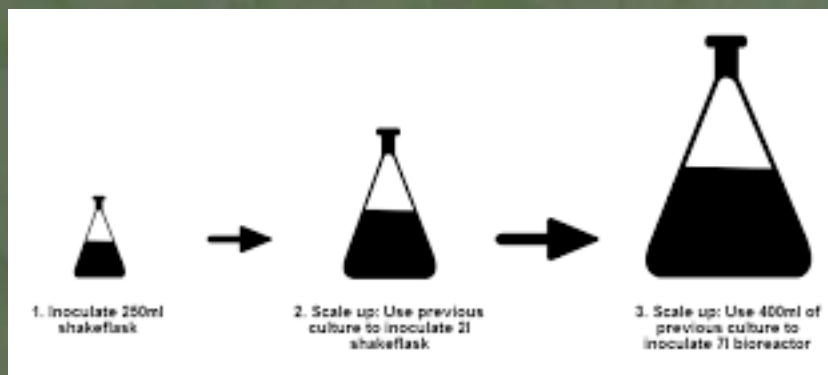
Intakt növény

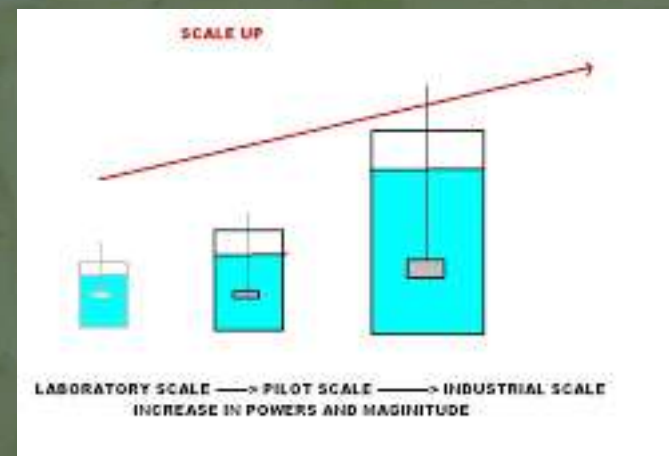
Kallusz tenyészet

Sejtszuszpenzió

Lépték növelés lombikban

Lépték növelés fermentorban

1990 – egy perspektivikus kezdet

Sejtfermentációs labor ELTE Növénysszervezettani Tsz-én

OMFB pályázattal akkor 100 millió Ft – teljes vertikum
analitikáig

RUBIA TINCTORUM - festő buzér

A népi gyógyászatban és a textiliparban régóta
(latin név is a tinktúrakénti felhasználásra utal)

RHIZÓMA

←
ruberitrinsav
vesekő oldó

→
vöröses antrakinon
textíliák, főleg gyapot
kelmék, festésére használt

rhizómából indított kallusz stabilan
fenntartható, a tenyészetek kívánatos
hatóanyagokat és színyanyagokat is
tartalmazzák.

A növényi sejtfermentáció
egyik sikertörténete hiúsult
meg:

Német gyógyszerkönyv nem
ajánlotta gyógyászati célra a
Rubia eredetű növényi anyagot
lucidin tartalma miatt
(rákkeltő).

Csehországban a ma is
forgalmazott Cystenal egyik fő
komponense.

- Hatóanyag termelés fokozás:
gomba sejtfal eredetű oligoszacharid elicitálással
- Stresszélettani vizsgálatok:
elicitor által kiváltott hidrogén peroxid termelőds
(oxidatív stressz) és annak szabályozása

Elicitálás hatása

TAGETES PATULA

Tiofének:

- kalluszban és sejtszuspenzióban nem szintetizálódott
- Gyökértenyészetben termelődött → Megerősítette, hogy a tiofének szintézisének fő helye a gyökér

Jelölt glükózzal és NMR spektroszkópiával a benzofurán származékok bioszintézis útvonalának korábban ismeretlen lépését azonosították

**Antitumor hatású alkaloid tartalma miatt:
(tirozin kináz gátlás)**

Catharanthus roseus

Plantago media

A lignánok

Gyógyászati hatásaik:

- antioxidánsok
- antitumor
- antiHIV hatás
- neuroprotektív (epilepszia, szorongás)

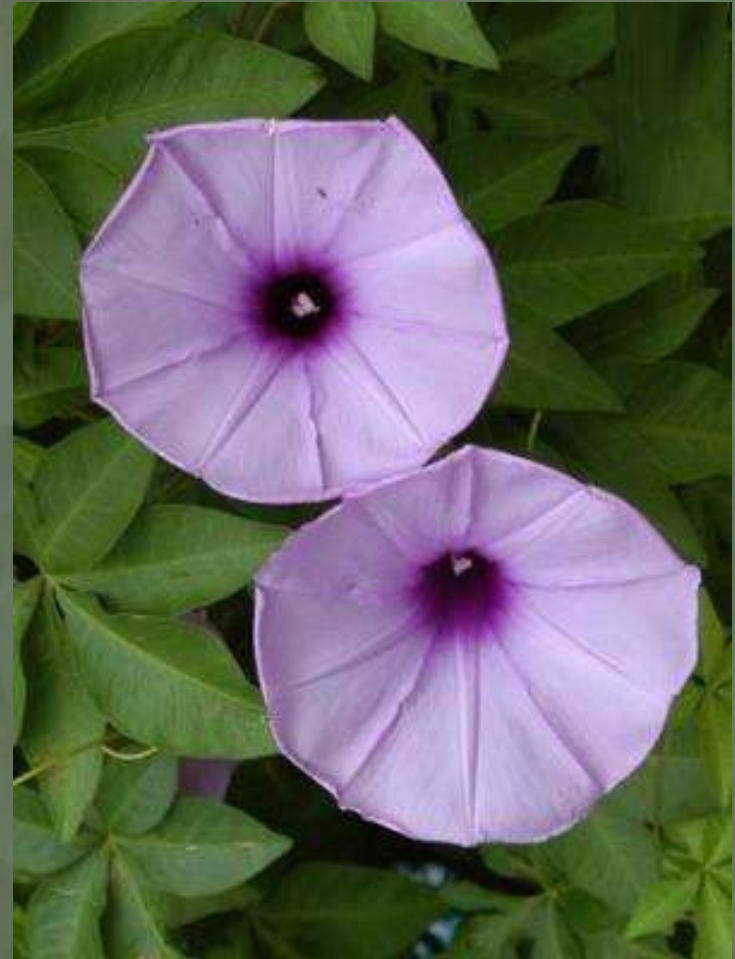
Arctigenin, trachelogenin

Kalluszban és sejtszuszpenzióban a lignánok szintézisét befolyásolta a cukor mennyisége és hogy milyen cukor volt

Ipomoea cairica sejttenyészet
pinoresinol-t termelt

ezt a lignánt korábban nem mutatták ki az intakt növényben, de az egész Convolvulaceae családban sem

Ipomoea cairica

Forsythia x intermedia 6 fajtája

- Fő komponens az arctigenin
- A lignánok között a legerősebb antitumor hatású vegyület

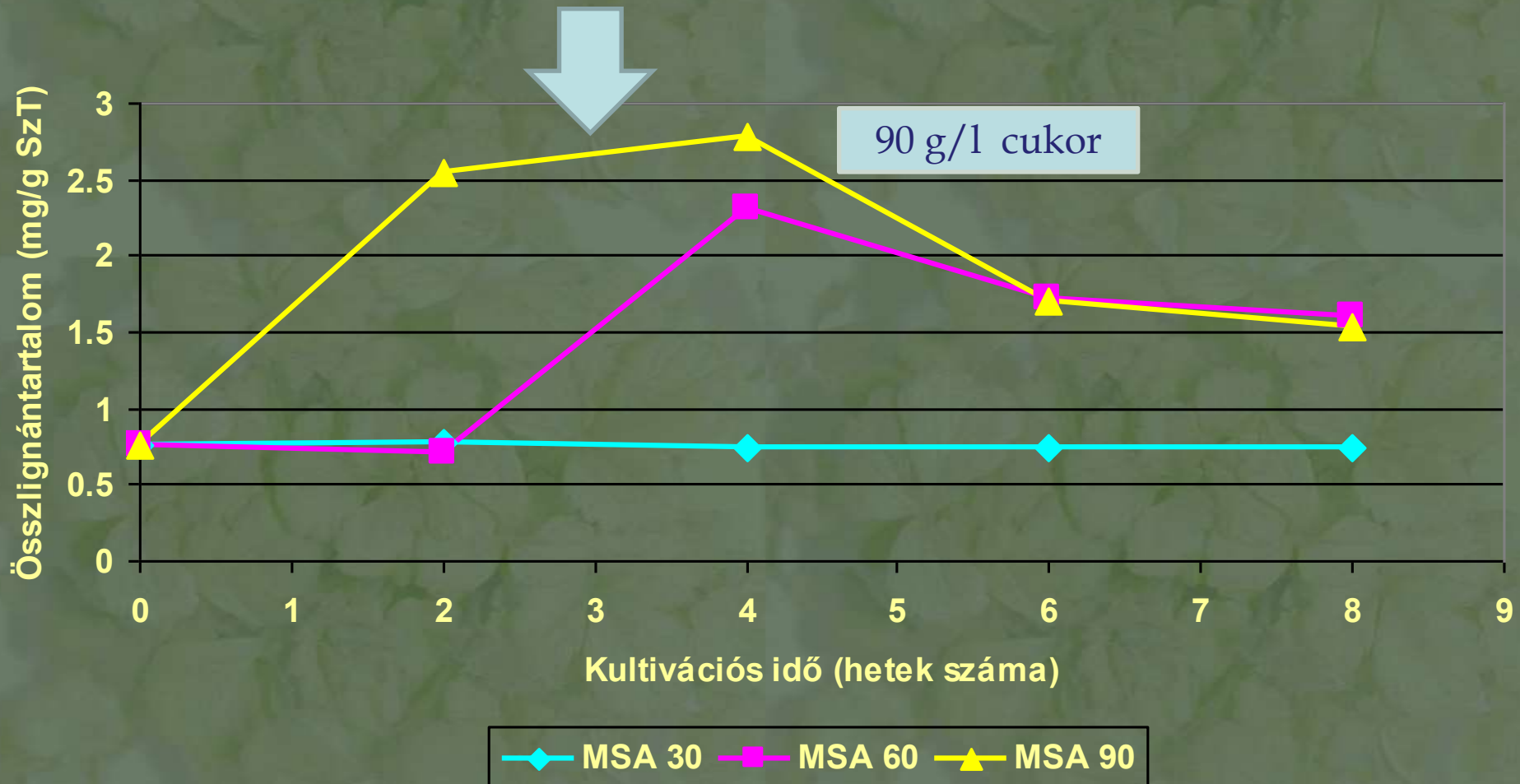
Sötétben nevelt

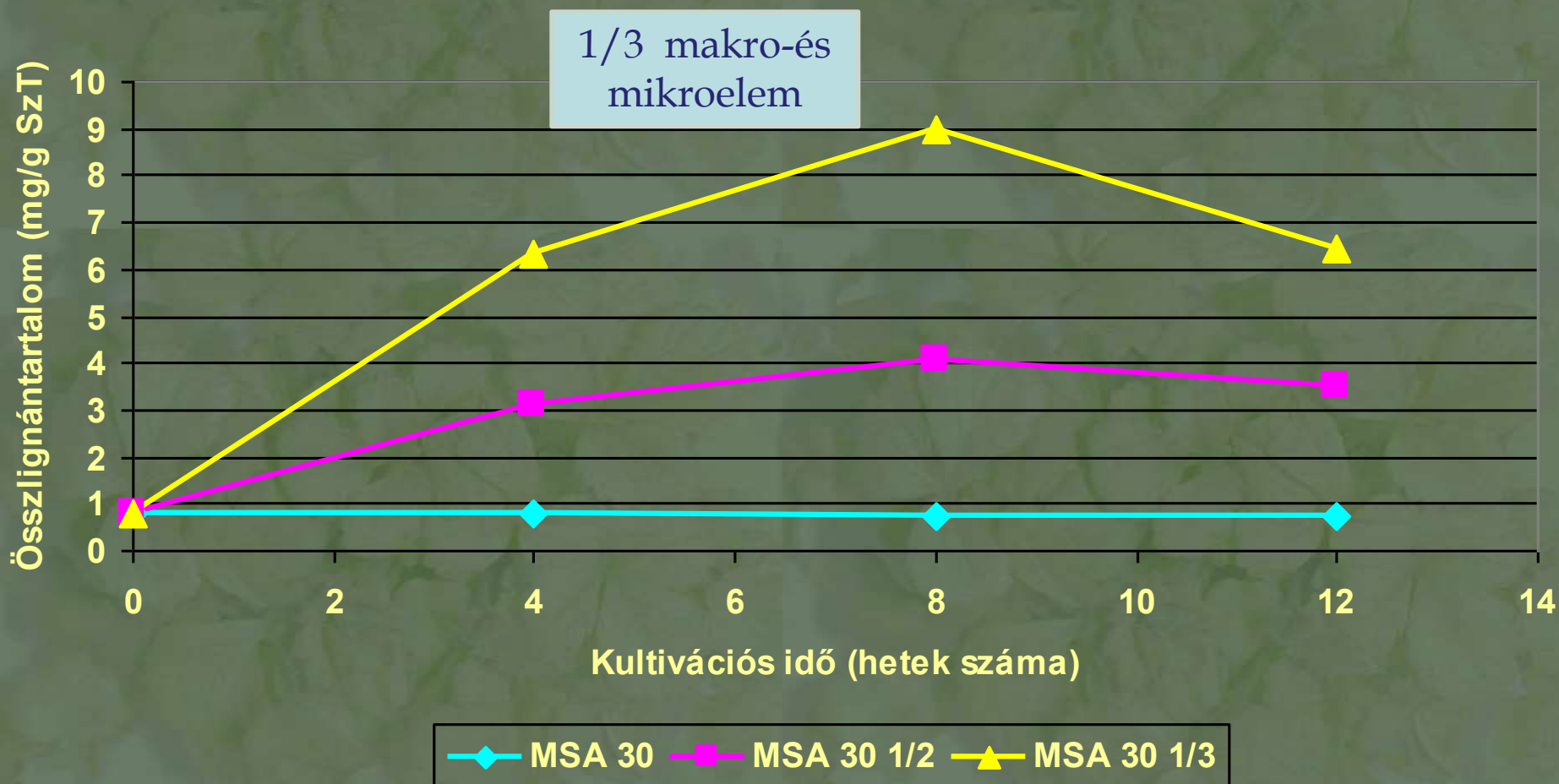
Fényben nevelt

Táptalaj cukortartalmának növelése hat a *F.i.* sejttenyészetek összlignántartalmára

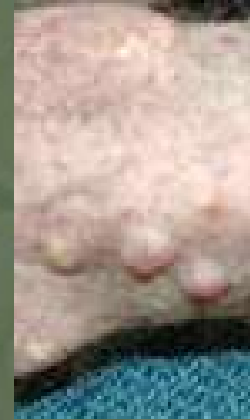

Táptalaj ásványianyag-tartalmának változtatása hat a *F.i.* sejttenyészetek összlignántartalmára

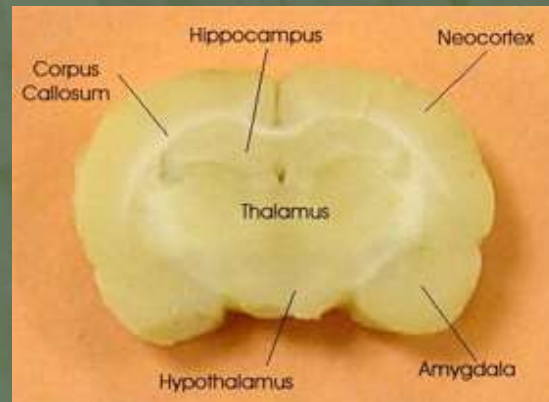
Forsythia szuszpenzió által termelt arctigeninnel hatásvizsgálatokat végeztek:

1.) bőrrákos egereken: érdelemleges hatás nagy cc mellett

2.) neurológiai vizsgálatok

- *ex vivo* patkány agyszeleteken az arctigenin hatását szinaptikus aktivitásra
- Arctigenin hatását kainát receptor aktiválására

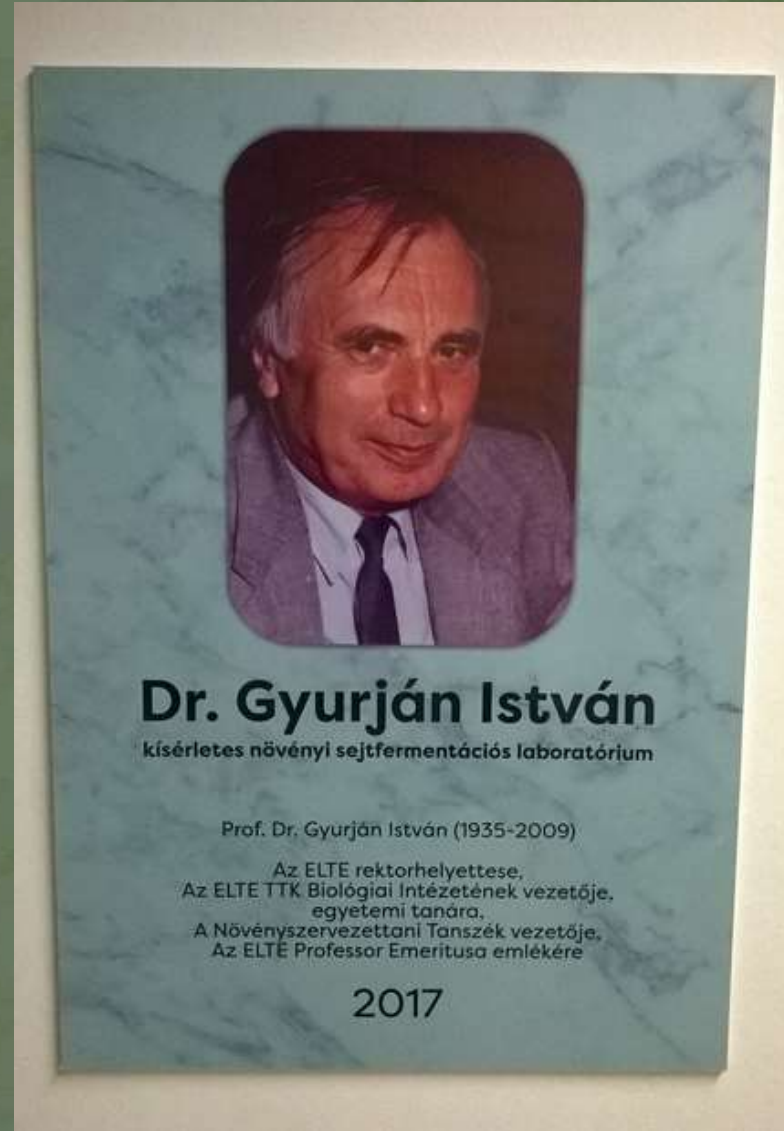

A labor fel lett számolva, de egy új
helyen újra létesült:
ALBITECH Kft

Zöldalga fermentáció

Az eredeti ELTÉ-n létesített labor megalkotójának tiszteletére és emlékére az új helyen elnevezték a labort Dr Gyurján Istvánról

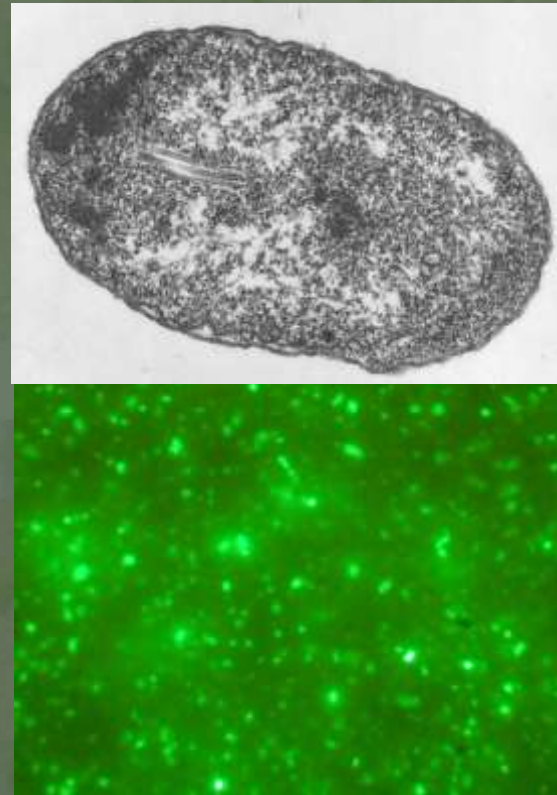

2. Mesterséges nitrogénkötő szimbiózisok / asszociációk létrehozása

A mesterséges asszociáció partnerei

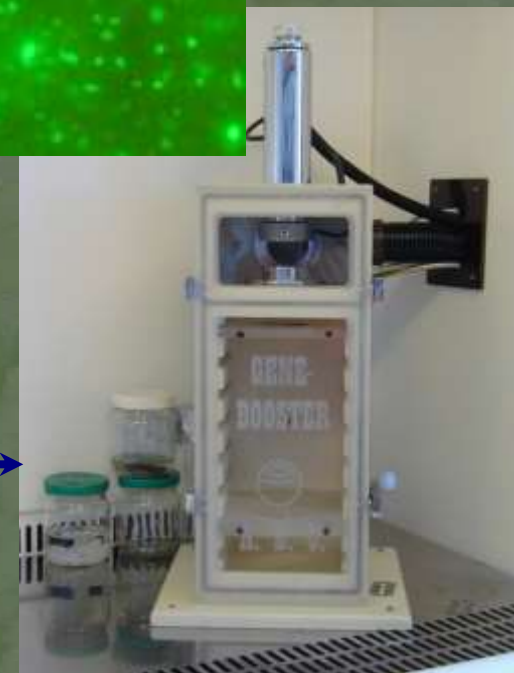
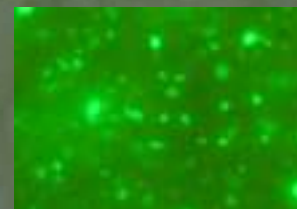

Fragaria x ananassa

gfp gént hordozó
Azotobacter vinelandii

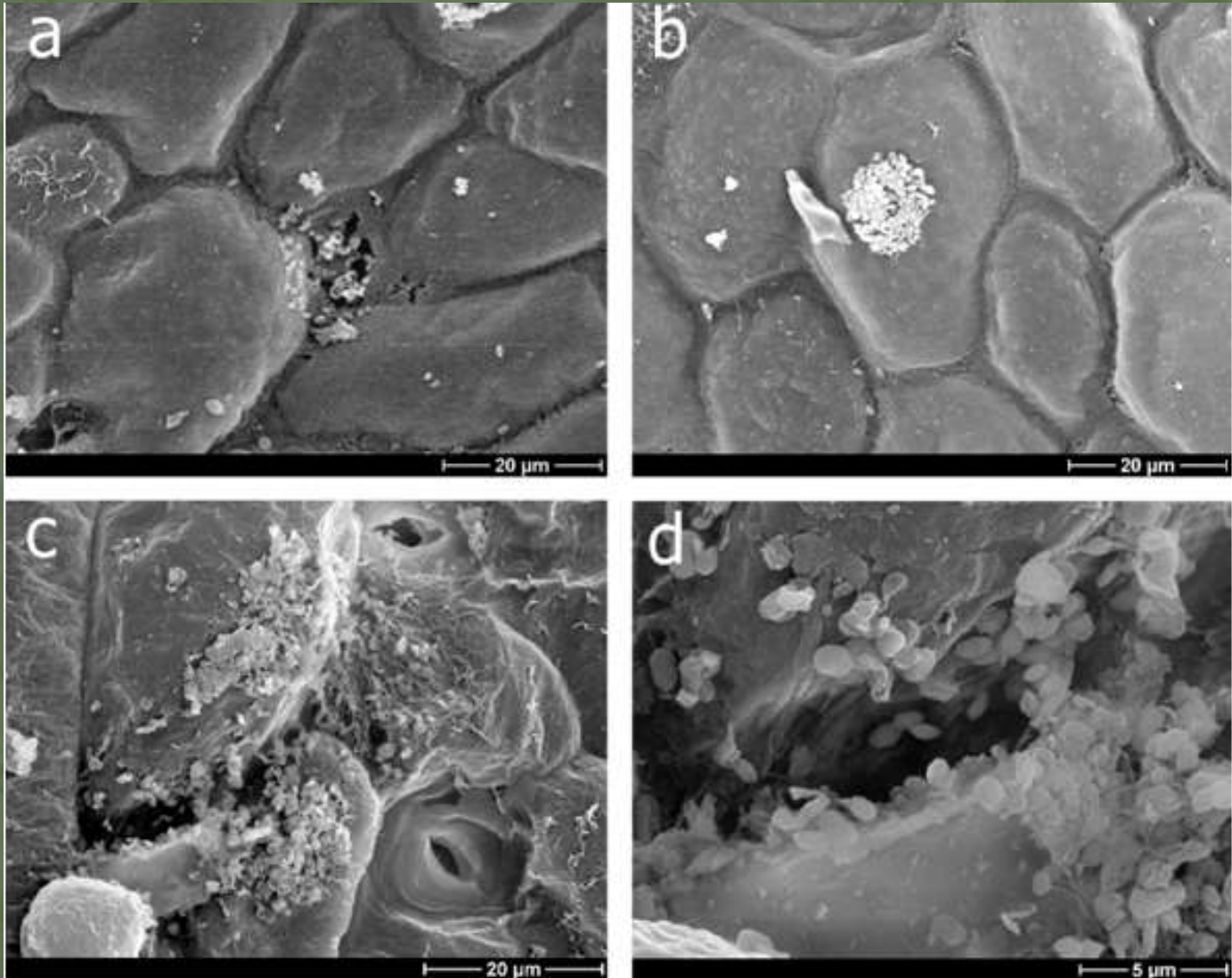
Az *Azotobacter vinelandii* sejtek belövése a szamóca szöveteteibe

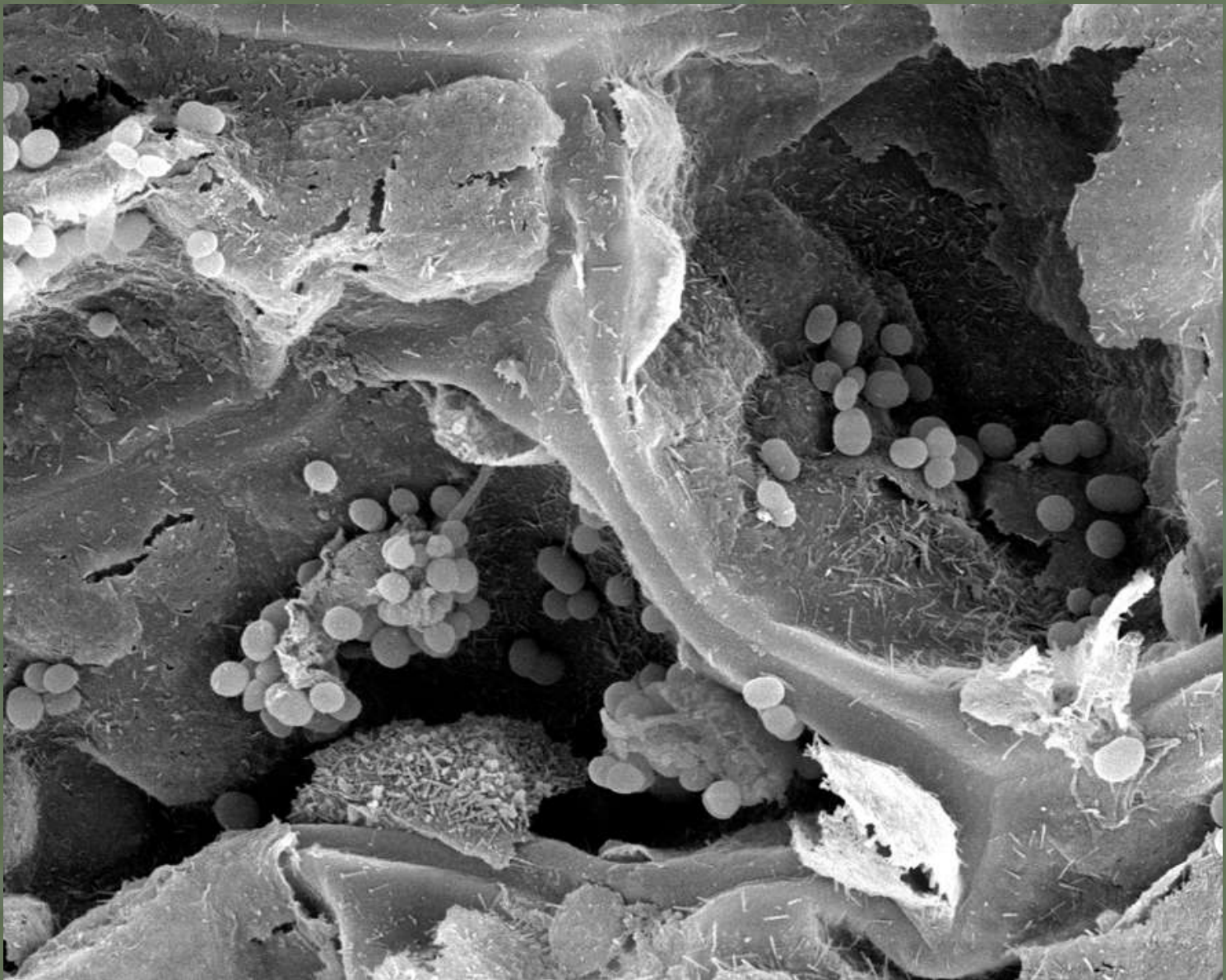

Génpuska

Wolfram: 2-3 μm

A belövés okozta sérülések nyomon követése scanning elektronmikroszkóppal

2 nap után teljesen regenerálódtak a belövés okozta sérülések

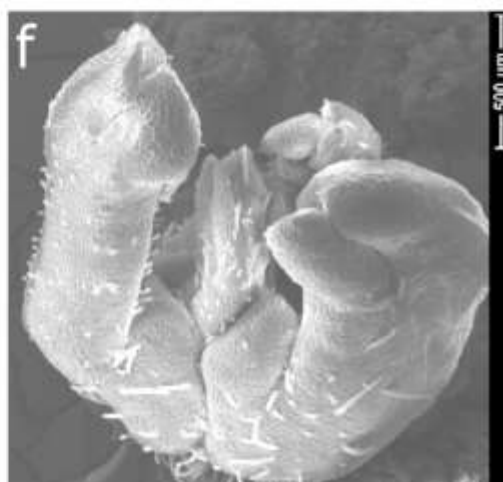
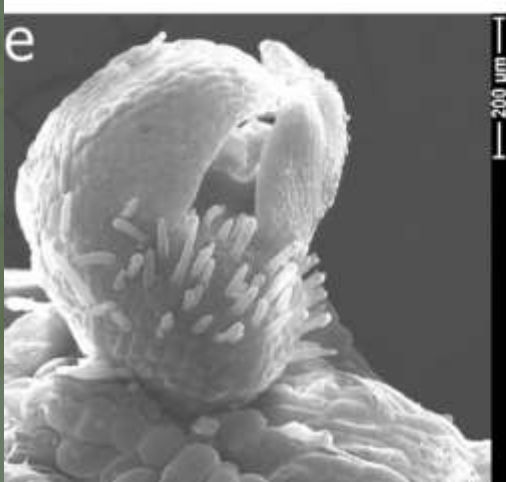
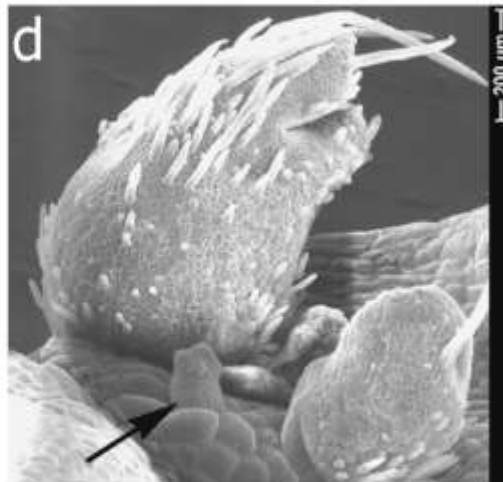
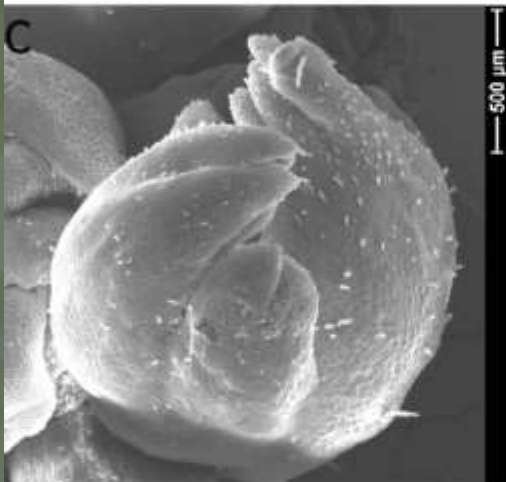
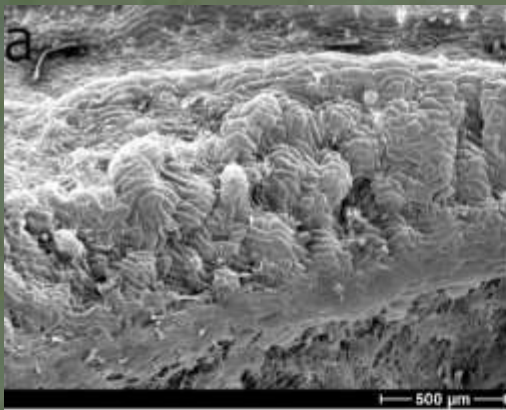
A növényregeneráció vizsgálata

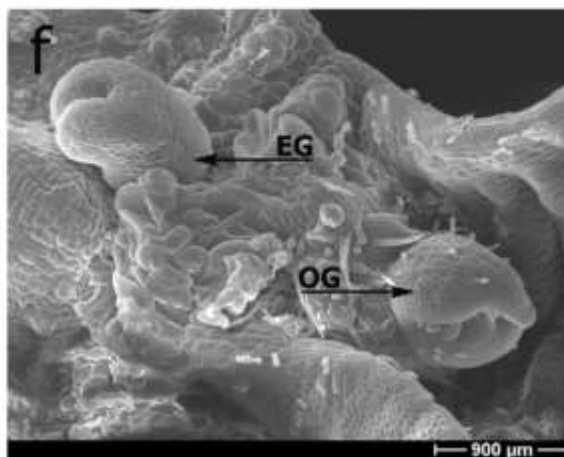
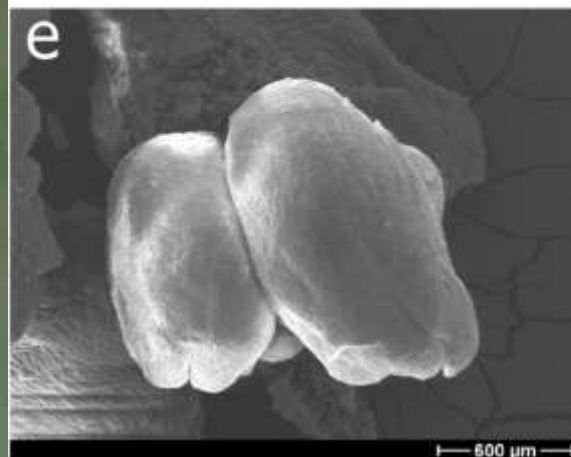
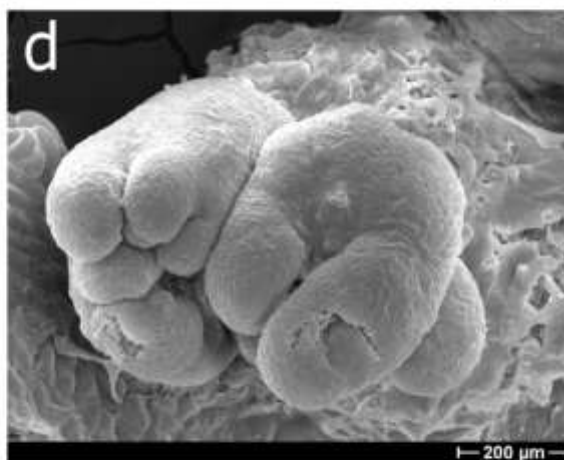
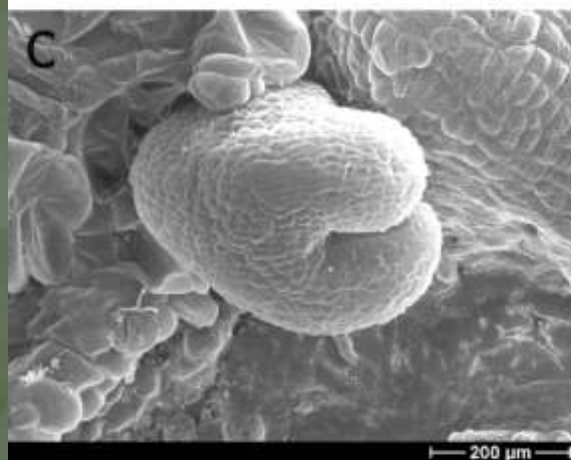
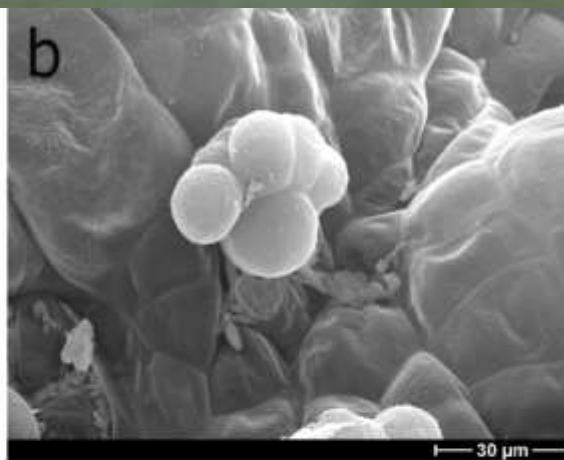
Kiváló
regenerálódási
potenciál

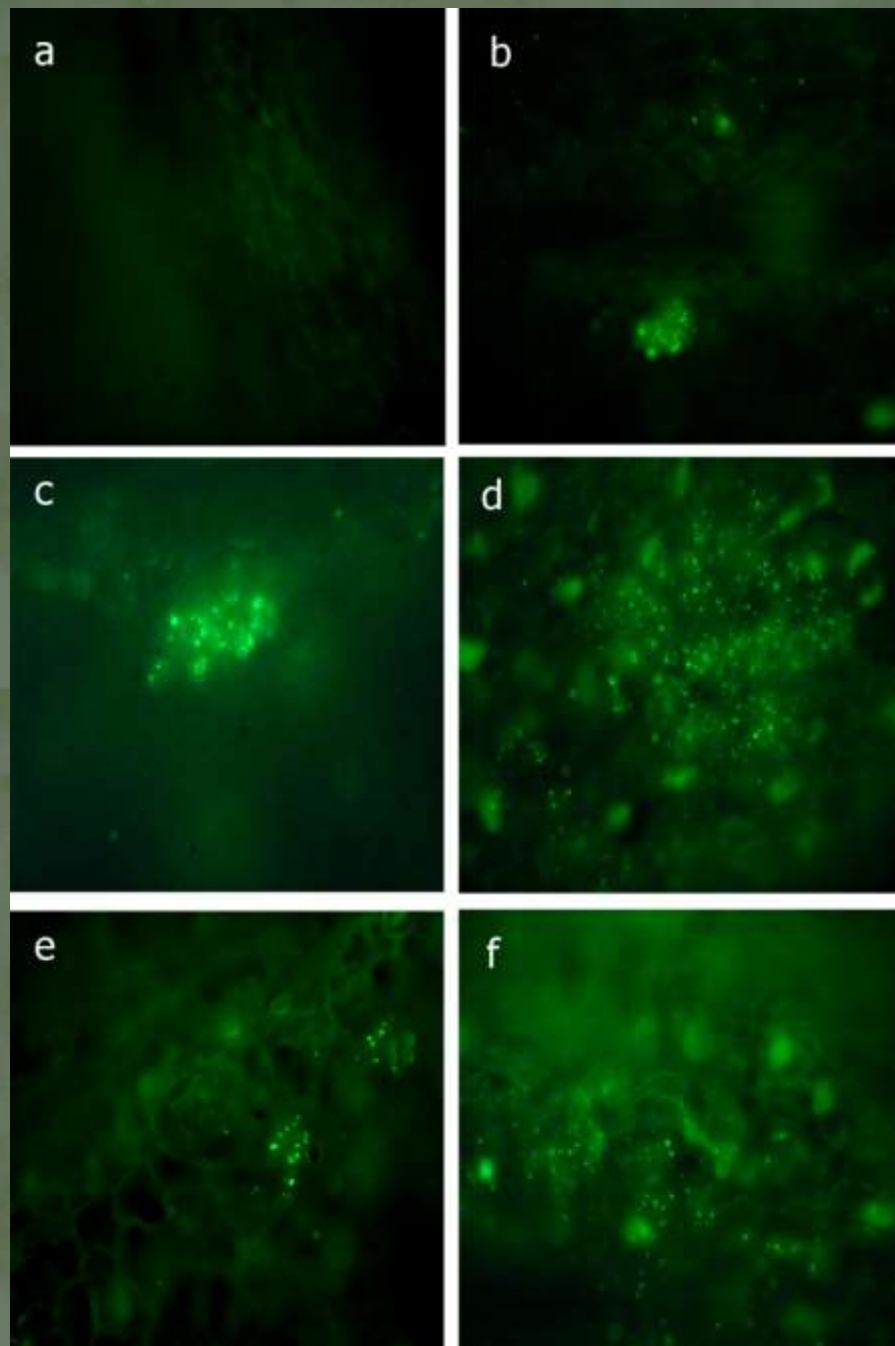
Regeneráció I:
organogenezissel

Az organogenezis
lépései

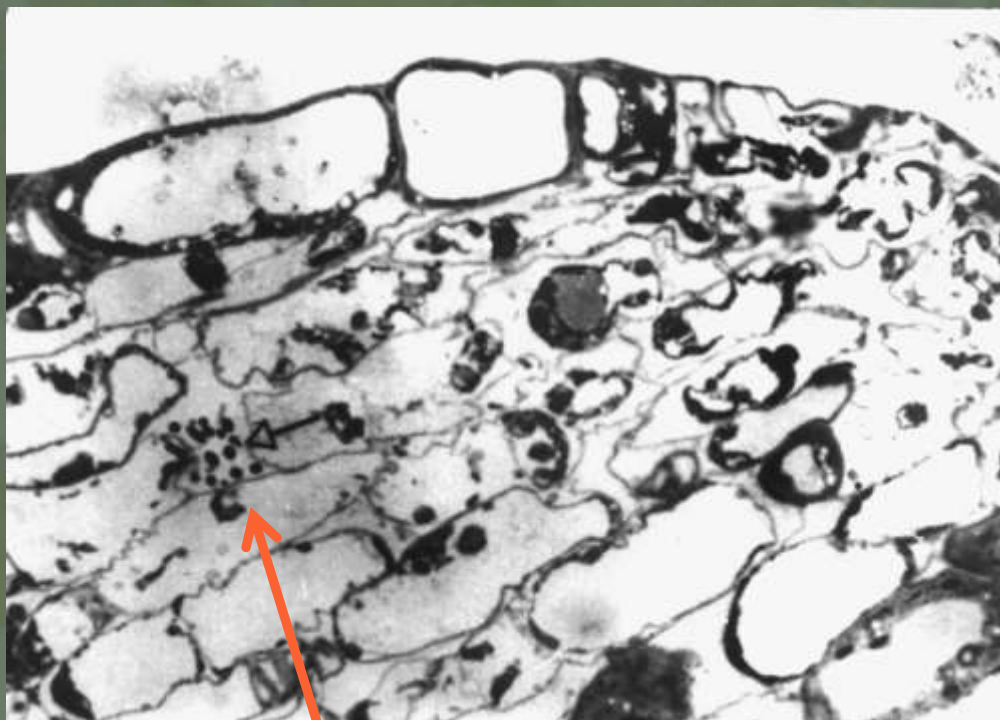

Regeneráció II: Szomatikus embriogenezissel

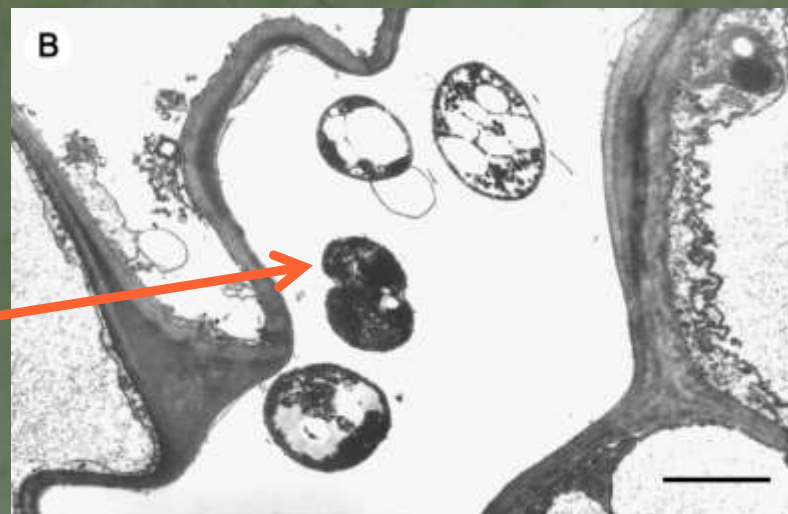
A szomatikus
embriogenezis
fázisai szármóca
levélen

gfp gént tartalmazó
*Azotobacter*ekkel
belőtt szárcsa
levelek
(fluoreszcens
mikroszkóppal)

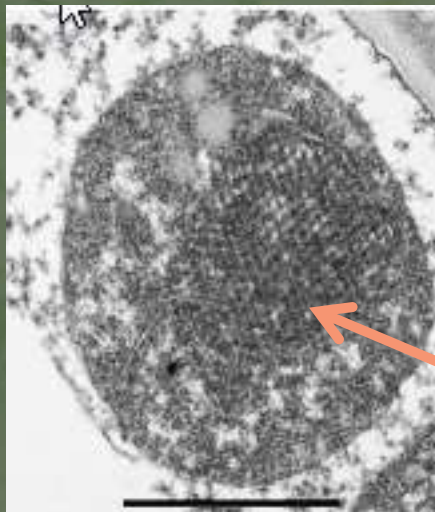

A belőtt baktériumok
kimutatása a hajtáscsúcsok
intercellulárisaiban

3. ETIOLÁCIÓ, A NITROGÉNHIÁNY HATÁSA A KLOOROPLASZTISZ SZERKEZETÉRE

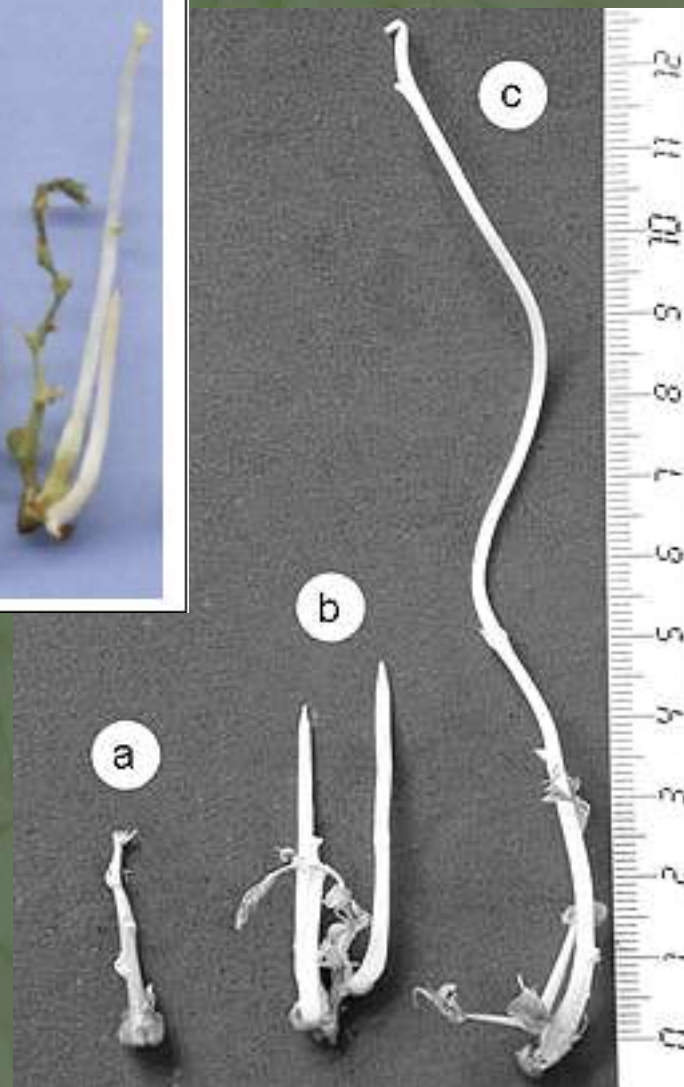
Sötétben nevelt zárvatermő
növények etiolálódnak,
kloroplasztisz helyett
etioplasztisz fejlődik, és a
klorofill szintézis is megreked
egy előanyag, a
protoklorofillid szintjén

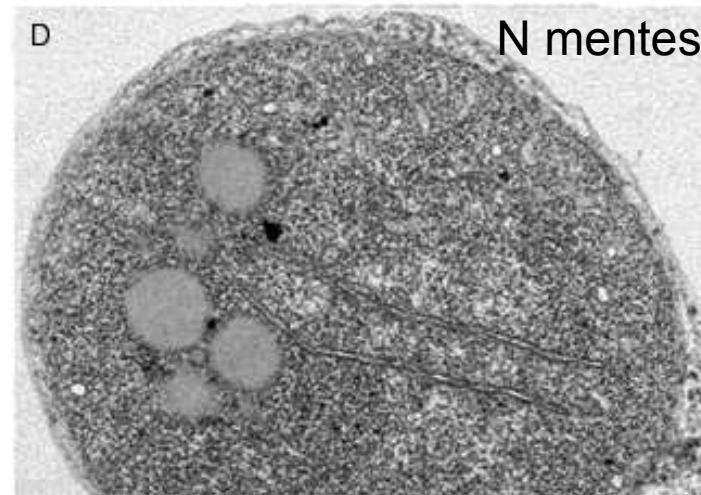
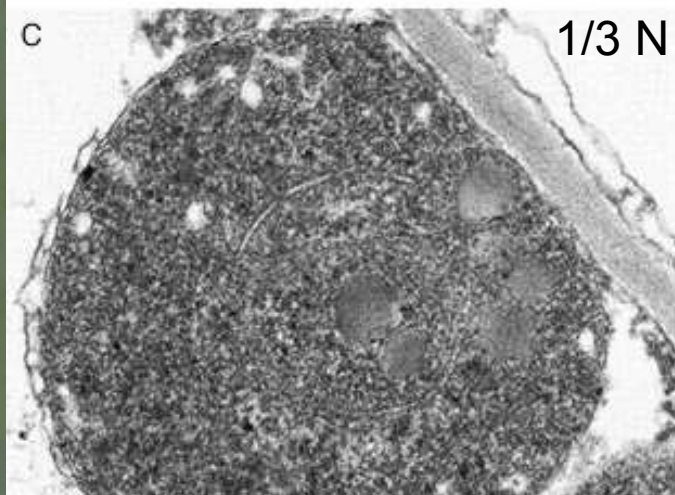
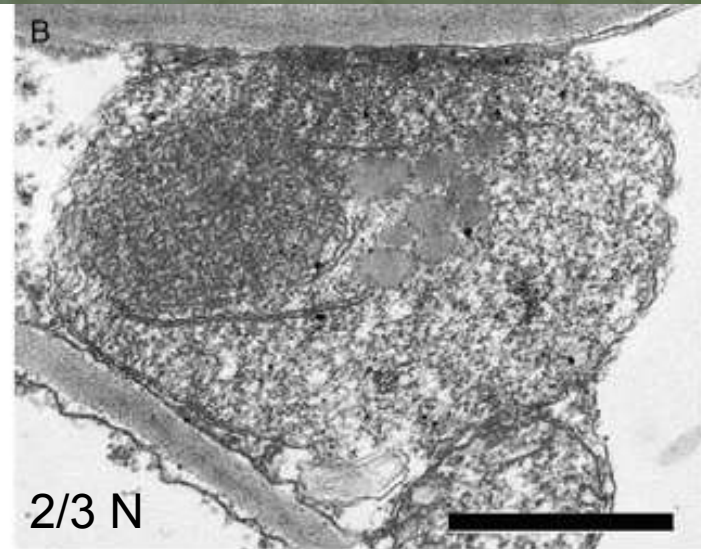
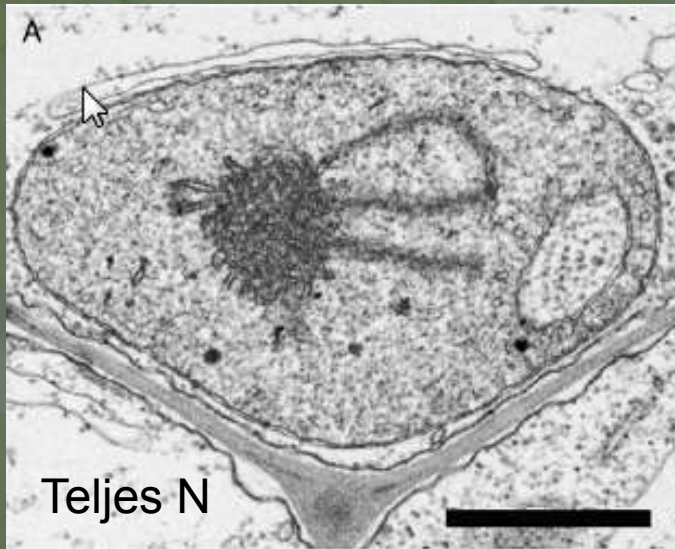
az etioplasztisz jellemző
rendezett szerkezetű belső
membránrendszere a
prolamelláris test (PLB)

Azt vizsgáltuk, hogyan hat a
 nitrogénhiány hajtástenyészetben
sötétben nevelt borsó
etioplasztiszaira és
protoklorofillid tartalmára

- a száraz etioplasztiszai jelentős változást mutattak
- nitrogénhiány mértékétől függően az etioplasztiszokban található prolamelláris testek száma és mérete csökkent

Jelenleg a NAIK
Gyümölcsstermesztési
Kutatóintézetével közösen
vizsgáljuk a borsó
hajtástenyészetén a citokinin
hatását:

- Sötétben nevelt *in vitro* hajtások
etioplasztisz fejlődésére és
protoklorofillid mennyiségére
- Citokinin-szerű anyagok hatását
ugyanezekre

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET

